

Broj: P-12/16

BOSNA I HERCEGOVINA
PARLAMENTARNA SKUPŠTINA BOSNE I HERCEGOVINE
SARAJEVO

PRIMLJENO: 10-02-2016

Organizaciona jedinica	Klasifikaciona oznaka	Redni broj	Broj priloga
01,02,03	-12-	501/	16

SPECIJALNO IZVJEŠĆE

PRISTUPAČNOST RADNIH PROSTORA ZAKONODAVNIH TIJELA U BOSNI I HERCEGOVINI OSOBAAMA S INVALIDITETOM

Siječanj, 2016. godine

I UVOD

1. Temelj za izradu Specijalnog izvješća

Ombudsmani Bosne i Hercegovine su, sukladno odredbama članka 2 stavak 3 Zakona o ombudsmanu za ljudska prava Bosne i Hercegovine¹, s ciljem unaprjeđenja prava osoba s invaliditetom predviđenih Konvencijom Ujedinjenih naroda o pravima osoba s invaliditetom² odlučili provesti istraživanje o (ne)postojanju arhitektonskih barijera u zgradama koje koriste Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine, Narodna skupština Republike Srpske, Parlament Federacije Bosne i Hercegovine, Skupština Brčko distrikta Bosne i Hercegovine i skupštine županija.

Bosna i Hercegovina je prosinca 2009. godine ratificirala Konvenciju UN o pravima osoba s invaliditetom čime je pokazala opredjeljenje za puno priznavanje prava, potreba i mogućnosti osoba s invaliditetom. Uz obvezu usklađivanja sopstvenog zakonodavstva s međunarodnim standardima koje je ratifikacijom navedene Konvencije prihvatila, Bosna i Hercegovina je također obvezna voditi računa o tome koliko su osobe s invaliditetom uključene u sustav, odnosno koja su im od propisanih prava stvarno dostupna.

2. Razlog za izradu Specijalnog izvješća

S ciljem sagledavanja stanja po ovom pitanju, Ombudsmani su uputili dopise pobrojanim zakonodavnim tijelima od kojih je zatražena informacija da li su zgrade u koje su ova tijela smještena pristupačne u arhitektonskom, ali i svakom drugom aspektu (koji podrazumijeva kretanje, boravak i primanje usluga navedenih osoba) potrebama osoba s invaliditetom.

Prema podacima dobijenima od navedenih zakonodavnih tijela, stanje je sljedeće:

1. Prema informaciji koju je Instituciji Ombudsmana Bosne i Hercegovine dostavila *Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine* (akt broj: 03/8-50-19-1346/15 od 6. studenog 2015. godine), kompleks zgrada u kojima je smještena Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine

¹ Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, br. 32/2000, 19/2002, 34/2005 i 32/2006.

² Ministar za ljudska prava i izbjeglice BiH je 30.07.2009. godine u Njujorku potpisao Konvenciju UN o pravima osoba s invaliditetom i Opcioni protokol, a Predstavnički dom Parlamentarne skupštine BiH na 65. sjednici, održanoj 7.12.2009. godine, dao je saglasnost na ratifikaciju Konvencije UN o pravima osoba s invaliditetom i Opcionog protokola.

opremljen je svim potrebnim pristupnim i unutrašnjim elementima za nesmetan rad i boravak osoba s invaliditetom. Uz to, objekat posjeduje prilagođene toalete i rampu uz prostor.

2. Prema aktu *Narodne skupštine Republike Srpske* broj: 02/2-1904/15 od 27. listopada 2015. godine u zgradi koju koristi ovo zakonodavno tijelo postoji poseban ulaz prilagođen osobama s invaliditetom (na taj način omogućeno je prisustvovanje sjednicama i drugim aktivnostima u sali Narodne skupštine Republike Srpske). S druge strane, treba istaći "i da su urađeni pripremni radovi na postavljanju panoramskog lifta za pristup drugom i trećem katu čija izgradnja", prema navedenom dopisu "zavisi od raspoloživog proračuna za 2016. godinu".

3. Prema aktu *Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine* broj: 02/4-02-1442/15 od 4. studenog 2015. godine "pristup zgradi u kojoj je smješteno ovo zakonodavno tijelo omogućen je bez arhitektonskih barijera, kao i kretanje u okviru zgrade sa izuzetkom ulaska u određene prostorije".

4. U aktu *Skupštine Brčko distrikta Bosne i Hercegovine* broj: 02.1-05-0954/15 od 27. listopada 2015. godine konstatovano je da je "Skupština Brčko distrikta Bosne i Hercegovine smještena u prostorijama Doma kulture u Brčkom, s tim da ovaj objekat posjeduje adekvatnu rampu koja omogućava pristup osobama s invaliditetom sjednicama skupštine koje se održavaju u prizemlju zgrade". Takođe, u navedenom aktu se navodi da ostale prostorije koje koristi ovo zakonodavno tijelo, a koje se nalaze na drugom i trećem katu nemaju uređen prilaz ovim osobama.

5. Prema informaciji *Skupštine Tuzlanske županije* (akt broj: 02-02-682-2/15 od 21. listopada 2015. godine) zgrada u kojoj je smješteno ovo zakonodavno tijelo pripada Vladi Federacije Bosne i Hercegovine, i ona trenutno nema riješeno sporno pitanje. U aktu Skupštine je konstatirano i "da će se u narednom periodu, sukladno finansijskim mogućnostim, preduzeti potrebne aktivnosti radi omogućavanja nesmetanog pristupa osoba s invaliditetom sjedištu Skupštine".

6. *Skupština Zapadnohercegovačke županije* dostavila je Instituciji Ombudsmana svoju informaciju u aktu broj: 01-01-9/1071/15-1 od 22. listopada 2015. godine prema kojemu su "u proračunu županije Zapadnohercegovačke za 2015. godinu osigurana sredstva za rekonstrukciju glavnog ulaza i izgradnju rampe koja će omogućiti nesmetano kretanje osoba s invaliditetom. Do danas, na prvom katu zgrade Skupštine osiguran je bočni ulaz i postoji ured u kojem se vrši prijem osoba s invaliditetom".

7. U aktu *Skupštine Županije Središnja Bosna* broj 03-05-534-1/15 od 23. listopada 2015. godine konstatirano je "da su ulaz u prostorije Skupštine i skupštinska sala u potpunosti prilagođeni potrebama osoba s invaliditetom".

8. Prema informaciji *Skupštine Bosansko-podrinjske županije* iz akata broj: 01-49-766-1/15 od 26. listopada 2015. godine "ulaz u Skupštinu, odnosno stručne službe Skupštine je ravan i bez stepenica". Međutim, "do ureda Stručne službe koje se nalaze na drugom katu vodi usko stepenište, koje je samim tim neuvjetno za kretanje osoba s invaliditetom. Ulaz u zgradu gdje je skupštinska sala prilagođen je osobama s invaliditetom, s tim da se skupštinska sala nalazi na prvom katu i ona nema prilagođen prilaz osobama s invaliditetom".

9. *Skupština Zeničko-dobojske županije* u aktu broj: 01/02-35-18711-4/15 od 30. listopada 2015. godine konstatira "da osobe s invaliditetom imaju pristup tijelima Skupštine Županije putem liftovskih postrojenja, dok skupštinskim sjednicama koje se održavaju u sali 301 imaju ograničen pristup zbog neprilagođenosti stepeništa osobama s invaliditetom. Omogućavanje pristupa osobama s invaliditetom ovom dijelu objekta (II i III kat aneksa zgrade) zahtijevalo bi značajne arhitektonske izmjene, te velika financijska ulaganja. Vlada Zeničko-dobojske županije nije vlasnik objekta u kojem su smješteni tijela Skupštine Županije, nego je zakupac uredskog prostora koji je u vlasništvu "RMK promet" d.d. Zenica, tako da je za sve eventualne arhitektonske promjene kao prvi korak potrebno pribaviti suglasnost vlasnika objekta".

10. Prema informaciji koju je *Skupština Unsko-sanske županije* dostavila Instituciji Ombudsmana (akt broj: 01/1-49-6-1076-2/15 od 3. studenog 2015. godine) "zgrada u kojoj je ona smještena ima pristup u arhitektonskom i svakom drugom smislu za potrebe osoba s invaliditetom".

11. *Skupština Hercegbosanske županije* Tomislavgrad, u aktu broj: 01-01/1-10-2.2/15 od 9. studenog 2015. godine navodi "da postoji improvizirana rampa za ulazak u zgradu u kojoj je smješteno ovo zakonodavno tijelo, kao i prostorija za prijem osoba s invaliditetom, dok su u nacrtu proračuna za 2016. godinu predviđena sredstva za prilagođavanje zgrade potrebama osoba s invaliditetom".

12. Prema aktu *Skupštine Sarajevske županije* broj: 01-10-27759-2/15 od 10. studenog 2015. godine zgrada u kojoj je smješteno ovo zakonodavno tijelo "ima omogućen pristup osobama s invaliditetom na recepciju i u pisarnu Županije Sarajevo putem pokretne platforme za osobe s invaliditetom, kao i putem lifta koji ide do prvog kata". Istim aktom Skupštine je također konstatirano "da je zgrada u kojoj je smještena Skupština Županije Sarajevo pod zaštitom Zavoda za zaštitu spomenika".

13. *Skupština Županije Posavske* dostavila je informaciju aktom broj: 01-49-6/15-98 od 1. prosinca 2015. godine u kojem se navodi "da su prostorije Skupštine u prizemlju zgrade u koju se ulazi s parkinga i pristupačne su za kretanje, boravak i primanje usluga osoba s invaliditetom".

14. U aktu *Skupštine Hercegovačko-neretvanske županije* broj: 02-04-328/15 od 11. prosinca 2015. godine navedeno je da "zgrada skupštine nema prilagođen prilaz osobama s

invaliditetom". Također je istaknuto "da je pokrenut postupak rekonstrukcije zgrade i u okviru projekta rekonstrukcije planirano je prilagođavanje prilaza zgradi za osobe s invaliditetom. Početak rekonstrukcije se očekuje uskoro".

II RELEVANTNO ZAKONODAVSTVO

Odredbom članka 5 st. 1 i 2 *Konvencije Ujedinjenih nacija o pravima osoba s invaliditetom* propisano je: "Države strane ugovornice konstatiraju da su svi pojedinci jednaki pred zakonom i po zakonu, kao i da imaju pravo bez ikakve diskriminacije uživati jednaku zaštitu i jednake pogodnosti sukladno zakonu. Države strane ugovornice će zabraniti svaku diskriminaciju po osnovu invalidnosti i garantirat će osobama s invaliditetom jednaku i efikasnu pravnu zaštitu od diskriminacije po bilo kom osnovu". Nadalje, odredba članka 9 ove UN Konvencije propisuje: "U cilju omogućavanja samostalnog života i punog učešća osoba s invaliditetom u svim sferama života, države strane ugovornice će preduzeti odgovarajuće mjere da osobama s invaliditetom osiguraju pristup, ravnopravno sa drugima, fizičkom okruženju, prevozu, informacijama i komunikacijama, uključujući informacione i komunikacione tehnologije i sustave, kao i drugim pogodnostima i uslugama koje su otvorene, odnosno koje stoje na raspolaganju javnosti, kako u urbanim tako i u ruralnim okruženjima. Te mjere, koje uključuju identificiranje i uklanjanje prepreka i barijera za pristup, odnosiće se, između ostalog, i na: (a) zgrade, puteve, prevozna sredstva i druge pogodnosti u zatvorenom i na otvorenom prostoru, uključujući škole, stambene objekte, zdravstvene objekte i radna mjesta; (b) informacije, komunikacije i druge usluge, uključujući i elektronske usluge i hitne službe".

U točki 34 *Općeg komentara na članak 9 Konvencije* koji je 11. travnja 2014. godine usvojio Komitet UN za prava osoba s invaliditetom određeno je: "Dužnost strana ugovornica da osiguraju pristup fizičkom okruženju, prevozu, informacijama i komunikacijama i uslugama otvorenim za javnost osobama s invaliditetom trebalo bi posmatrati iz perspektive jednakosti i nediskriminacije. Uskraćivanje pristupa fizičkom okruženju, prevozu, informacijama i komunikacijama i uslugama otvorenim za javnost osobama s invaliditetom predstavlja akt diskriminacije na osnovu invaliditeta, zabranjen člankom 5 Konvencije".

Revidirana *Evropska socijalna povelja*, u članku 15. određuje: "U namjeri da se obezbijedi efektivno ostvarivanje prava osoba s invaliditetom, bez obzira na uzrast ili prirodu invaliditeta, na neovisnost, socijalnu integraciju i učešće u životu zajednice, strane ugovornice posebno se obvezuju...da unaprijede njihovu punu društvenu integraciju i učešće u životu zajednice posebno takvim mjerama, uključujući i tehničku pomoć, koje imaju za cilj da prevaziđu barijere sporazumijevanja i pokretljivosti i da omoguće pristup transportu, stambenom smještaju, kulturnim aktivnostima i razonodi".

Ustav Bosne i Hercegovine³

Člankom II Ustava Bosne i Hercegovine koji nosi naslov: Ljudska prava i temeljne slobode propisano je da će Bosna i Hercegovina i oba entiteta osigurati najvišu razinu međunarodno priznatih ljudskih prava i temeljnih sloboda...

Uživanje ovih prava osigurano je za sva lica na teritoriji Bosne i Hercegovine, bez diskriminacije po bilo kojem osnovu kao što su pol, rasa, boja kože, jezik, vjera, političko i drugo mišljenje, nacionalno ili socijalno podrijetlo, povezanost sa nacionalnom manjinom, imovina, rođenje ili drugi status.

Zakon o zabrani diskriminacije⁴

Zakonom se osigurava zaštita, promoviranje ljudskih prava i sloboda, stvaraju uvjeti za ostvarivanje jednakih prava i mogućnosti i uređuje sustav zaštite od diskriminacije na osnovu rase...invaliditeta... Zakon se primjenjuje na postupanje svih državnih Institucija, entiteta, županija i tijela Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, općinske institucije i tijela te pravne osobe s javnim ovlaštenjima, kao i na postupanje svih pravnih i fizičkih osoba u svim područjima života, i na socijalnu zaštitu, zaštitu obitelji s djecom i zaštitu osoba s invaliditetom.

³ Ustav Bosne i Hercegovine nije objavljen u Službenom glasniku BiH, osim Amandmana I (Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, broj 25/2009).

⁴ Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, broj 59/2009.

III MIŠLJENJE OMBUDSMANA BOSNE I HERCEGOVINE

Ombudsmani Bosne i Hercegovine su početkom listopada 2015. godine, po službenoj dužnosti, pokrenuli istragu čiji je osnovni zadatak bio da se utvrdi stupanj (mogućnost) pristupa osoba s invaliditetom zgradama u kojima su smještene zakonodavna tijela svih razina u Bosni i Hercegovini. Povod za navedeno postupanje bio je, između ostalog, i upitnik Specijalnog izvjestitelja Ujedinjenih nacija o pravima osoba s invaliditetom zaprimljen u rujnu 2015. godine na okolnosti učešća osoba s invaliditetom u donošenju odluka zakonodavnih tijela.

Nesporno je da se omogućavanjem pristupa radnim prostorima koje koriste zakonodavna tijela osobama s invaliditetom direktno utiče na omogućavanje slobode mišljenja i izražavanja, korištenje političkih prava, uključujući pravo glasa i prava kandidiranja na izborima, na socijalnu uključenost, a samim tim i na kreiranje pravnog (odnosno političkog) okvira kojim se definira status osoba s invaliditetom. Stoga, Komitet za prava osoba s invaliditetom preporuča da države potpisnice UN Konvencije o pravima osoba s invaliditetom garantiraju osobama s invaliditetom pravo da se kandidiraju na izborima, da djelotvorno obnašaju dužnosti i da obavljaju sve javne funkcije na svim razinama vlasti, sa razumnim prilagođavanjem i podrškom, gdje se ona želi, u ostvarivanju svoje poslovne sposobnosti.

Osobe s invaliditetom se međunarodnim dokumentima, ali i domaćim zakonodavstvom smatraju ranjivom grupom koja je opet različitim barijerama u ponašanju i okruženju onemogućena ostvariti puno i efikasno učešće u svim sferama društvenog života, ravnopravno sa ostalim građanima. U svakom slučaju, uskraćivanje pristupa kako fizičkom okruženju, tako i informacijama, komunikacijama i uslugama, smatra se aktom diskriminacije.

Investitori, projektanti, izvođači radova i nadzorna tijela i su glavni akteri prilikom gradnje objekata, uz konstataciju da zaprimljene žalbe u Instituciji ombudsmana ukazuju da se ovlaštena tijela prilikom projektiranja i izgradnje građevina (javne i privatne namjene) ne pridržavaju propisa vezanih za pristupačnost. Jer, propisi vezani za pristupačnost osoba s invaliditetom su doneseni, njima je propisana obveznost osiguranja pristupačnosti, ali i sankcije zbog nepridržavanja, međutim, ipak se događa da se odredbe vezane za pristupačnost ne primjenjuju. Neostvarivanje pristupačnosti predstavlja povredu ustavnog prava na jednakost, a također predstavlja *diskriminaciju osoba s invaliditetom u odnosu na osobe bez invaliditeta*.

Odlaganje da se problem pristupačnosti riješi u najboljem interesu osoba s invaliditetom otežava unaprijeđenje njihovih prava i ostvarivanje načela jednakosti, nediskriminacije i ravnopravnosti.

Nakon sprovedenog postupka istraživanja o (ne)postojanju arhitektonskih barijera u zgradama zakonodavnih tijela svih razina u Bosni i Hercegovini, Ombudsmeni zapažaju sljedeće:

Zakonodavne vlasti u Bosni i Hercegovini imaju u vidu i u potpunosti shvataju značaj uklanjanja arhitektonskih barijera, te na ovaj način omogućavanje osobama s invaliditetom ostvarivanja prava na ravnopravno učešće u društvenom životu, što svakako potvrđuju i blagovremeno dostavljeni odgovori na upit Institucije Ombudsmana. Iz dostavljenih informacija slijedi da postoji i jasno izražena volja onih zakonodavnih tijela koja nisu uklonila arhitektonske barijere da u proračunima za 2016. godinu predvide proračunska sredstva za ovu namjenu, te da to učine u narednoj godini (*to su Skupština Tuzlanske županije, Skupština Zapadno-hercegovačke županije, Skupština Hercegbosanske županije i Skupština Hercegovačko-neretvanske županije*).

Pojedine prostorije u koje su smještena zakonodavna tijela i njihove stručne službe nalaze se u višeskatnicama koje nemaju urađen lift, te je pristup osobama s invaliditetom onemogućen na katove do kojih vode stepenice. S druge strane, ovisno od načina organiziranja poslova, različito su i raspoređene stručne službe i skupštinske sale. U nekim slučajevima, pristup u zgradu u kojoj je smješteno zakonodavno tijelo je omogućen, ali unutrašnjost zgrade je neprilagođena osobama s invaliditetom (npr. Skupština Bosansko-podrinjske županije). Na ovaj problem, odnosno činjenicu neprilagođenosti unutrašnjosti zgrada potrebama osoba s invaliditetom, ukazali su predstavnici udruga osoba s invaliditetom povodom Međunarodnog dana ljudskih prava. Naime, osobe s invaliditetom smatraju da je na ovakav način samo prividno riješen problem pristupačnosti, jer su i dalje onemogućeni za samostalno kretanje.

Također, jedan od razloga postojanja arhitektonskih barijera jeste i neriješeno pitanje trajnog smještaja skupštinskih tijela (naime, zakonodavna tijela Brčko distrikta i Zeničko-dobojske županije smješteni su u zakupljenim prostorima).

Ombudsmeni Bosne i Hercegovine su poseban značaj u pogledu ostvarivanja prava osoba s invaliditetom posvetili upravo zakonodavnim tijelima, jer su to državna tijela koji imaju zadatak donošenja zakona i drugih propisa kojima se odlučuje o pravima osoba s invaliditetom i normativno utiče na njihov status. Posebno je značajno da zakonodavna tijela preduzimaju mjere u cilju podizanja svijesti o pravima osoba s invaliditetom svim građanima, a jedan od prvih koraka jeste nesmetan pristup. Podizanje svijesti mora započeti od uposlenih koji imaju mogućnost da utiču, rješavaju i štite prava osoba s invaliditetom. Ombudsmeni u potpunosti podupiru zakonodavna tijela u opredijeljenosti da pitanje pristupačnosti uredi u normativnom smislu na način da u potpunosti

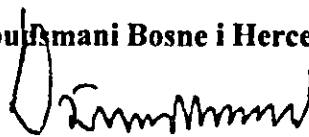
implementiraju opća načela UN Konvencije o pravima osoba s invaliditetom. Također, Ombudsmeni Bosne i Hercegovine očekuju da zakonodavna tijela svih razina u Bosni i Hercegovini preduzmu aktivnosti prema izvršnoj vlasti, ali i drugim tijelima kako bi se pravilnim tumačenjem pozitivnih propisa odlučivalo u najboljem interesu osoba s invaliditetom.

Ombudsmeni Bosne i Hercegovine, sukladno svojim ovlastima i mandatom utvrđenim Zakonom o ombudsmanu za ljudska prava Bosne i Hercegovine⁵, kontinuirano će i u narednom razdoblju preduzimati mjere koje se odnose na praćenje primjene UN Konvencije o pravima osoba s invaliditetom, osobito u odnosu na napredak tijela vlasti u pogledu njihove pristupačnosti ovim osobama.

Ombudsmeni Bosne i Hercegovine pozivaju ona zakonodavna tijela koja nisu svoje radne prostore uredili na način da oni budu dostupni i pristupačni osobama s invaliditetom, prije svega u arhitektonskom pogledu, da to što prije učine.

Ombudsmeni Bosne i Hercegovine pozivaju sva zakonodavna tijela da o daljem napretku u oblasti pristupačnosti osoba s invaliditetom i uklanjanja arhitektonskih barijera informiraju Instituciju ombudsmana.

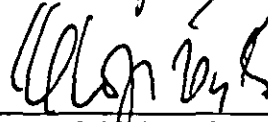
Ombudsmeni Bosne i Hercegovine:

mr. sci. Jasminka Džumhur

Nives Jukić

Dr. Ljubinko Mitrović

⁵ Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, br. 32/2000, 19/2002, 34/2005 i 32/2006.